

Волкова О. М.,

к.ю.н., доцент,

Юридичний інститут,

Національний авіаційний університет, м. Київ

КОСМІЧНІ ПРАВА: ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Права особи – це складний суспільний феномен, що неоднозначно тлумачився і визначався упродовж усього періоду свого існування. Останнім часом вчені все частіше говорять про так звані "чотири покоління прав" [1, с. 10-12; 2, с. 399].

Під "першим поколінням" прав особи розуміють громадянські та політичні права. Ці права впливають з особливої гідності людини і громадянина в правовій державі. Вони були завойовані в ході буржуазно-демократичних революцій в Європі, а також США.

"Друге покоління" прав особи сформувалося у процесі боротьби народів за покращення свого економічного рівня, підвищення культурного статусу. Ці права за своєю природою дозволяють людям стати рівними. За змістом це економічні, соціальні і культурні права і свободи або так звані права рівності.

Після Другої світової війни стало формуватися "третє покоління" прав особи. Цей процес був пов'язаний з інтернаціоналізацією. Особливість цих прав полягає в тому, що вони є колективними та можуть здійснюватися спільнотою (асоціацією), мають наддержавну і наднаціональну природу. За загальним правилом в якості таких називають право на світ, право на безпечну екологію, право користування економічними і культурними цінностями.

Низка авторів заперечують права колективів, називаючи по суті їх народними правами. До них слід віднести право на захист людини від погроз, пов'язаних з експериментами у сфері генетики людини, відкриттями в області біології; інформаційні права і технології і права людства (право на світ, на ядерну безпеку, космос тощо) [3, с. 60].

Слушною є думка, П. М Рабіновича, який, також, в окрему гру-

пу виділяє основні права людства та розуміє під ними "певні можливості людства, що необхідні для його існування і розвитку як єдиного, цілісного суб'єкта світової історії – носія земної цивілізації, та об'єктивно зумовлені станом соціального і природного середовища". До них автор відносить, зокрема, права на: користування космічним простором, безстрокове існування людства (безсмертя); мир; відродження та збереження гармонії з природою (екологічну безпеку); збереження, використання і розвиток загальнолюдських матеріальних та духовних цінностей (культурних, духовних, наукових та інших надбань); відкрите море і його корисні копалини; антарктичний простір [4, с. 24].

Отже, у нас є підстави стверджувати, що у науковій літературі "космічні права" характеризуються як "колективні права", "основні права людства", а також, що, як правило, їх відносять до третього покоління прав людини.

Разом з тим, у працях А. Б Венгерова, існує думка про те, що збереження цивілізації, подальша космічна соціалізація людства та виживання людства як біологічного виду – це правова відповідь викликам ХХІ століття. На думку автора, таким чином народжується нове, четверте покоління прав, і, відповідно, виникають міжнародно-правові процесуальні інститути, які забезпечують ці права [5, с. 188].

Якщо ж звернутися до історії формування міжнародного космічного права, то, на думку низки авторів, відлік його започаткування ознаменовано запуском Радянським Союзом 4 жовтня 1957 року першого штучного супутника Землі. Таким чином було відкрито нову еру в розвитку людства, а також виникла необхідність правового регулювання космічної діяльності. Виник міжнародний звичай, відповідно до якого держави визнали право мирного прольоту над їх територіями не тільки в космосі, а й на відповідній ділянці повітряного простору при запуску або приземленні космічного об'єкта. У зв'язку з цим у міжнародному лексиконі з'явився термін "миттєве право".

Водночас деякі вчені висловлюють думку, згідно з якою неможливе миттєве створення, в результаті єдиного прецеденту, оскільки у будь-якому випадку слід відстежити реакцію інших держав навіть на цей єдиний прецедент, що саме по собі потребує певного часу [6, с. 455].

Незважаючи на те, що у створенні норм міжнародного космічного права бере участь міжнародне співтовариство в цілому, лідируючі позиції в цій справі займають космічні держави, до яких належить і Україна. Космічні держави взяли на себе зобов'язання ділитися результатами своєї діяльності в космосі з іншими державами.

Підводячи підсумок, варто зазначити, що історія формування прав особи, у тому числі і космічних, є надбанням, яке являє собою безперервне, цілеспрямоване прагнення людини до свободи, до створення умов, достатніх для реалізації її вмінь, бажань, інтересів, здібностей тощо.

Література

1. Бороздина Я. А. Классификация прав и свобод человека / Я. А. Бороздина // Международное публичное и частное право. – 2007. – № 6. – С. 10-12.
2. Лазарев В. В. Общая теория права и государства / Лазарев В. В. – М. : Юрист, 1996. – 472 с. – С. 399.
3. Головистикова А. Н. Права человека / А. Н. Головистикова, Л. Ю. Грудцына. – М. : Эксмо, 2008. – 448 с. – С. 60.
4. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навчальний посібник. / П. М. Рабінович. – вид. 5-те, зі змінами.- К. : Атіка. – 2001. – 176 с. – С. 24.
5. Венгеров А. Б. Теорія держави і права : підручник. / А. Б. Венгеров. – М., 2004. – 608 с. – С. 188.
6. Тимченко Л. Д., Кононенко В. П. Міжнародне право : підручник. – К. : Знання, 2012. – С. 455.

ІСТОРИЯ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УПРАВЛІННЯ ТРАНСПОРТОМ

У сучасній правовій доктрині все ще існує проблема щодо визначення транспортного права: це – правовий інститут чи галузь права, який характер цього правового утворення – чи є воно комплексним? Найбільш актуальними поставали питання у сфері діяльності транспорту, а особливо питання правового регулювання діяльності окремих видів транспорту або транспортної діяльності: морське право, внутрішнє водне (річкове) право, залізничне право [1], договори перевезення вантажів і пасажирів [2], транспортне експедирування [3] та інші. В контексті не вирішених проблем особливий інтерес, на наш погляд, представляє історія розвитку законодавства щодо управління транспортом на території Росії та України в складі Радянського союзу.

Систематична діяльність уряду у галузі шляхів сполучення почалась ще за часів Петра I. У 1718 році була створена Комерц-Колегія, яка, поряд із торгівлею, займалась водними шляхами та ґрунтовими дорогами.

Самостійний орган централізованого управління транспортом країни – Департамент водяних комунікацій при Сенаті – був заснований у 1798 році. Цей рік вважають початком існування органів відомства шляхів сполучення у Росії. Через 10 років департамент був перетворений в Управління водних та сухопутних сполучень, який мав характер військової установи [1].

У розвитку транспорту знаковим було будівництво перших залізничних доріг Петербург – Царське Село (1836 – 1837 роки) та Петербург – Москва (1843 – 1851 роки). В процесі будівництва у гострих дискусіях вироблялася теорія будівництва залізничних доріг, їх технічного оснащення та експлуатації, формувались основи транспортної науки.

Централізації державного управління усіма видами транспор-